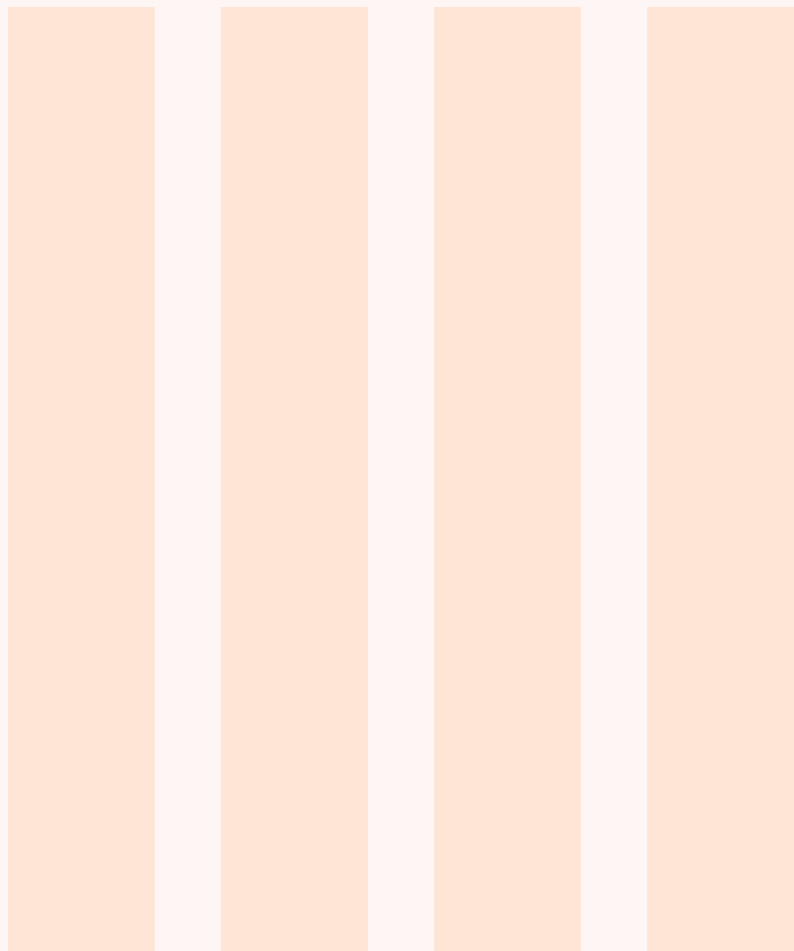

Verksamhetsberättelse 2023

C.A.N

Innehåll

”Vi är inte rädda för att utveckla vårt arbete”	3
CAN:s 2023 i siffror	4
Stöd till det regionala och lokala förebyggande arbetet.....	5
Omvärld	6
Digital omställning av tidskriften Alkohol & Narkotika.....	8
Ungdomar	9
CAN i media	10
Rapporter och metodutveckling	12
Forskning på CAN.....	14
Kompetensutveckling.....	16

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

24 april 2024

”Vi är inte rädda för att utveckla vårt arbete”

När det så är dags att skriva verksamhetsberättelsen för 2023 är vi redan med full fart inne i 2024 och alla dess aktiviteter.

Att vara aktuell och hänga med i utvecklingen är inte alltid så lätt, men när vi summerar 2023 så är det precis det som kännetecknar CAN och vårt arbete under de senaste åren. Vi är inte rädda för att utveckla vårt arbete och prova nytt!

Några nya saker som hände under 2023 och som vi lyfter i den här verksamhetsberättelsen är:

- Omställningen av tidningen Alkohol & Narkotika från papperstidning till digitalt format
- Att vi har fått två nya disputerade forskare
- Att vi har börjat integrera brottsindikatorer i vårt arbete med KULA
- Att vi i 2023 års skolundersökning inkluderade frågor om organiserade fritidsaktiviteter för att se hur det hänger ihop med ungdomars erfarenhet av ANDTS
- Att vi har hittat nya former för att på ett enkelt sätt kommunicera ut forskningsresultat

I en verksamhetsberättelse går det inte att få med allt vi gör för då skulle den bli otroligt lång. I stället presenterar vi ett axplock av vår verksamhet under året. Det betyder inte att de andra sakerna som inte lyfts inte är viktiga. Allt vi gör, från smått till stort, syftar till en sak – att följa och beskriva utvecklingen inom ANDTS-området och att förmedla kunskap. Att våra målgrupper använder kunskapen och att vi är en trovärdig och säker källa.

Så med detta vill jag säga – stort tack till er alla för det här året! Stort tack till alla medarbetare, medlemsorganisationer, länsombud, styrelsen och alla övriga samarbetsparter. Nu blickar vi med tillförsikt vidare mot 2024 och allt spännande som vi har framför oss.

Charlotta Rehnman, direktör för CAN

Stockholm april 2024

CAN:s 2023 i siffror

89

föreläsningar

12

större
nationella
konferenser

2

nationella
utbildningar
inom ANDTS

4951 visningar av webbsändningar

513 visningar av våra filmer på can.se

10

kommuner har
medverkat i KULA

488 330 besök på Drugsmart.se

11

vetenskapliga
artiklar

865 omnämningen i media

4

remissyttranden

8

CAN-rapporter

1

fokusrapport

1

ny medlemsorganisation

5

skoluppdragsrapporter

2

kortfaktblad

2

andra rapporter/PM

Stöd till det regionala och lokala förebyggande arbetet

KULA – Kunskapsbaserat stöd i utvecklingen av det lokala ANDT-arbetet

Genom KULA (Kunskapsbaserat stöd i utvecklingen av det lokala förebyggande arbetet) erbjuder CAN kartläggningar av ANDTS-situationen i län och kommuner. Dessutom ingår stöttning av kommunerna i deras arbete med att ta fram lägesbilder för det brottsförebyggande arbetet. Inom ramen för KULA presenteras även ett preventionsindex, ett mått på omfattningen av kommunernas lokala ANDT-förebyggande arbete.

Utöver ovanstående ingår även en enkätundersökning bland nyckelpersoner i kommunerna. Dessa nyckelpersoner ska i någon form ha koppling till det ANDTS- eller brottsförebyggande arbetet. De väljs ut av en kommunal samordnare eller motsvarande kontaktperson i varje kommun. Syftet med enkätundersökningen är att komplettera statistiken och att ge en breddad bild av det lokala ANDTS- och brottsförebyggande arbetets organisation och innehåll. Resultaten av KULA presenteras i en kommundialog där vi samlar alla nyckelpersoner lokalt och presenterar data, preventionsindex och resultaten från enkätundersökningen.

Under 2022 påbörjades ett arbete att även inkludera indikatorer kring brott för att på så sätt kunna ge stöttning till kommunerna i deras arbete med att ta fram lägesbilder för det brottsförebyggande arbetet. Detta arbete fortsatte under 2023 i samarbete med Länsstyrelsen i Norrbotten där ”nya” KULA pilottestades i tre kommuner: Haparanda, Kalix och Älvsbyn.

Hösten 2023 arbetade vi målmedvetet med att presentera KULA i dess ”nya” format. Detta har i sin tur genererat i flertalet nya uppdrag inom Stockholms län samt en tvåårig samverkan med Skandias stiftelse Idéer för livet.

Den senare samverkan innebär att KULA blir en del av ett större arbete som drivs och bekostas av Idéer för livet. Arbetet går under samlingsnamnet ”Särskild insats för trygghet” och erbjuds kostnadsfritt till 10 kommuner i landet under åren 2024–2025. CAN kommer att genomföra KULA i samtliga utvalda kommuner. Det kommer även att göras vissa anpassningar inom ramen för detta arbete. Anpassningarna innebär lite mer ungdomsfokus på vissa indikatorer samt vissa frågor i enkäten. I stora drag påverkar det dock inte KULA nämnvärt.

Under 2023 har totalt 10 kommuner i två län deltagit i KULA: Norrbottens län (3 kommuner) och Västra Götalands län (7 kommuner). Det är två kommuner fler än året innan.

Omvärld

Medlemsorganisationer, länsombud och länsamordnare

Genom aktiv samverkan med medlemsorganisationer och länsombud har kunskapen från CAN använts och spridits som ringar på vattnet under 2023. Samverkan har också gett möjligheten att inhämta kunskap om förutsättningar och villkor för det förebyggande arbetet runt om i Sverige och inom organisationerna. CAN har samverkat i dialogmöten, aktiviteter och i den uppskattade grundkursen i ANDTS-prevention med deltagare bland annat från medlemsorganisationerna.

Under året har CAN också rekryterat nya länsombud med förankring i ANDTS-arbetet, förnyat styrdokument och genomfört introduktionsdagar för nytilkomna i CAN:s nätverk som består av länsombud och kontaktpersoner i organisationerna. Varje månad får nätverket ett specialgjort nyhetsbrev om vad som är på gång hos CAN.

Utbildningar och konferenser

Under året var CAN med och arrangerade en lång rad större och mindre konferenser och utbildningar. Exempel på större arrangemang där CAN varit med och arrangerat är:

- Mittlänens och sydlänens konferenser
- Grundutbildning för kommunala samordnare
- Grundkurs i ANDTS-prevention
- Arrangemang i Almedalen
- Förebygg.nu
- Nordiskt rusmedelsseminarium

Ett helt eget arrangemang var CAN:s välbesökta Kunskapskonferens i Stockholm den 26 oktober där CAN:s forskning och undersökningar presenterades. Ett flertal av CAN:s forskare och medarbetare på avdelningen Analys och Metod presenterade. Lokalen var full till sista plats och hundratals personer följde konferensen digitalt.

Under dagen presenterades forskning och undersökningar på följande teman:

- Användning och tillgång i befolkningen
- Utsatta grupper
- Förebyggande arbete

Konferensen spelades in av Utbildningsradion, sändes i SVT och publicerades på urplay.se att se i till och med våren 2024.

Nätverk i Sverige och internationellt

Samverkan är en del av CAN:s fundament. Under 2023 har medarbetare från CAN varit representerade i flera styrgrupper för konferenser, tex Förebygg.nu och drogFOKUS.

Vi finns även representerade i Ansvars och Gunnar Nelkers Hedersstiftelse, Centralförbundet för socialt arbete, Centrala samverkansgruppen för dopningsfrågor, Nationella nätverket för folkhälsodata, Rundabordsgruppen/samverkansforum mot illegal hantering av alkohol, Samrådsgruppen för ideella organisationer, Samrådsgruppen för narkotikafrågor, Stiftelsen MHF:s fond för trafiksäkerhet och Svensk förening för alkohol- och drogforskare (SAD).

Under året har vi arbetat aktivt med vårt nätverk för kontaktpersoner i våra medlemsorganisationer och för våra länsombud.

Viktig samverkan har även skett med centrala myndigheter och med ANDTS-samordnarna på Länsstyrelserna.

CAN medverkar även i den europeiska skolundersökningen ESPAD genom att delta på möten, liksom att genomföra den internationella datainsamlingen som hålls vart fjärde år (2024 nästa gång).

CAN medverkar också i ett nordiskt forskarnätverk. Med finansiering från forskningsrådet Nordforsk har nätverket haft två vetenskapliga möten under 2023; ett digitalt i maj och ett fysiskt möte i Reykjavik i september.

Digital omställning av tidskriften Alkohol & Narkotika

Under året har en arbetsgrupp utsedd av CAN:s styrelse tagit fram förslag för förnyelse av tidskriften. Styrelsen beslutade att tidskriften ska bli webbaserad och att ett tryckt magasin ska ges ut en gång om året.

Under våren 2023 togs en digital strategi fram för tidningen. En ny redaktör rekryterades under sommaren och tillträdde i september.

Under hösten påbörjades arbetet med att ta fram en ny webbplats för den digitala tidskriften. Efter ett upphandlingsförfarande skrevs avtal med en webbyrå som påbörjade arbetet. Den nya webbplatsen kommer att lanseras under 2024.

Tidskriften är idag framgångsrikt under utveckling med utgångspunkt i den digitala strategin. En del av tidskriften kommer ta form av en podd. Andra viktiga delar är spridning, målgruppsanpassning, mätning och uppföljning. Det årliga magasinet för 2023 hade tema unga och blev en stor succé när det lanserades på konferensen Förebygg.nu i november.

Alkohol & Narkotika

"Vården behöver bli mer inkluderande"

Psykisk ohälsa och stigmatisering leder till att personer med autism tenderar att självmedicinera med rekreativsdroger. Medan personer med autism löper större risk för skadligt bruk finns i dag en stor okunskap inom vården, menar experter.

Karolina Bergström gör en djupdykning i ämnet och har intervjuat författare bakom två aktuella studier.

Läs mer →

Ungdomar

Drugsmart.se

Under året har vår sajt för ungdomar, Drugsmart, etablerat sig ytterligare som en säker källa för unga. Nyheter och berättelser från verkligheten produceras löpande och det finns en tydlig rutin för att hålla alla texter uppdaterade. Dessutom utvecklades närvaron på sociala medier, liksom kontakten med målgruppen.

ANDT på schemat

Det material för lärare som CAN förvaltar sedan flera år har under året genomgått en genomlysning som ska möjliggöra en mer tillgänglig plattform. Vi har också sökt medel från olika fonder för att kunna ligga i framkant tekniskt med materialet. Tyvärr har vi fått avslag på ansökningarna, varför behov har funnits för att skala ner och prioritera om. Ambitionen är att kunna lansera den nya plattformen med namnet ANDTS på schemat under 2024.

Spela roll

Spela roll, den internationella årliga uppmärksamhetsveckan för barn som växer upp i familjer med alkoholproblem, genomfördes vecka 7. Tack vare samordningen från CAN, med bland annat välbesökta digitala seminarier, fyllde veckan sitt syfte och spred mycket uppmärksamhet för sitt angelägna syfte.

Veckan uppmärksammades runt om i hela landet och de uppskattade webinarerna nådde över 1200 visningar.

Vem kan man lita på?

Under året publicerades rapporten Vem kan man lita på? som baserades på undersökningen med samma namn vilken belyser ungas önskemål gällande hur de vill ha information respektive råd och stöd inom ANDTS-området samt hur unga får tag i alkohol.

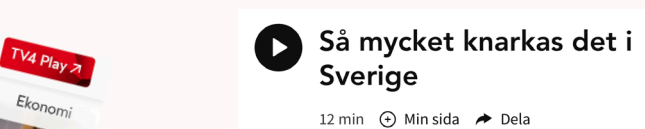
CAN i media

Höjdpunkter i media

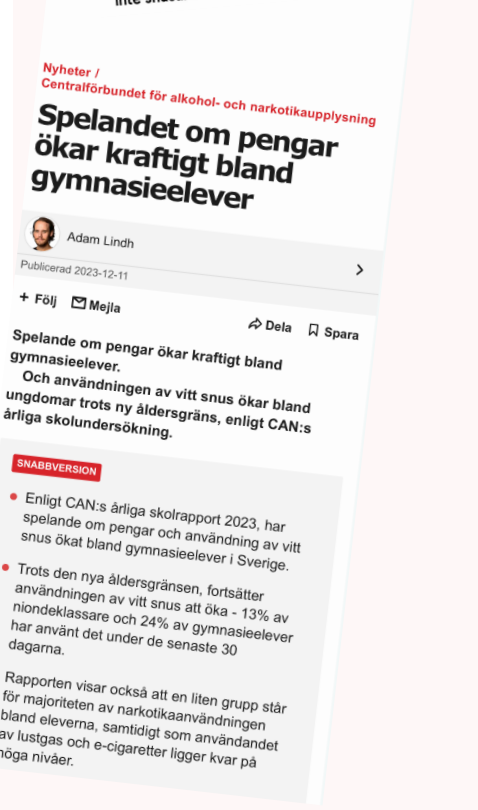
Under 2023 har media fortsatt att visa ett stort intresse för CAN:s rapportsläpp men även alltmer efterfrågat fördjupning. Vi har sett färre enskilda notiser och fler större intervjuer med medietalespersoner från CAN som har intervjuats av de stora rikstäckande medierna. Det är framför allt TV-inslagen som har ökat.

CAN arbetar för synlighet i medierna genom pressmeddelanden och aktiva mediekontakter. Under 2023 syntes CAN i 371 tryckta pressklipp (2022: 474) och totalt tillsammans med radio och tv vid 865 medietillfällen (källa: Retriever och AllEars kombinerat) (2022:1053). Uppnått PR-värde i ljud- och bildmedia uppgick under året till 23,5 miljoner SEK, en ökning med 5%. Räckvidden ökade med 1% jämfört med 2022 (källa: AllEars).

Exempel på synlighet har varit stora intervjuer med medarbetare från CAN i Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Ekot, TT, Studio Ett, TV4 Nyheterna, Nyhetsmorgon med flera.

- Publicerat fredag 29 september 2023 kl 17.35
- I ljuset av det ökade våldet och de fortsatta gängkonflikterna väcks åter diskussionen om narkotika - gängens främsta inkomstkälla.
- Men hur mycket droger tar vi i Sverige idag? Och vilka droger är det som cirkulerar i de kriminella nätverken?
- Hör Charlotta Rehnman Wigstad, direktör vid Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, och Max Olsson, lokalpolisområdeschef i Göteborg City.

Webbsändningar, film, sociala medier och nyhetsbrev

CAN:s fakta och kunskap görs tillgänglig på en rad olika sätt:

- En användarvänlig webbplats
- Texter som är lätta att ta till sig
- Intervjufilmer
- Spridning via media, nyhetsbrev och sociala medier

Det ska vara lätt att få en snabb insikt i det vi förmedlar och det ska också vara lätt att få fördjupad kunskap för de som önskar det.

En tydlig utveckling skedde när det gäller rörliga medier och podd. Våra webbsändningar har fått en rejäl utväxling gällande kvalitet oavsett om de producerats internt eller externt. Kommunikatörerna producerar film för våra digitala kanaler. Det har blivit möjligt att lyssna till publicerade nyhetsartiklar och vi har åter en aktiv poddproduktion. Särskilt lyckat var att Alkohol & Narkotikas podd fick möjlighet att som enda media i förväg intervjua huvudsekreteraren i narkotikautredningen som presenterades under hösten.

Under året har de sociala medierna för CAN, Drugsmart och Alkohol & Narkotika utökats med mer rörligt material. Våra olika målgruppsanpassade nyhetsbrev har ändrat form och struktur för att öka tillgängligheten. På vår webbplats publiceras löpande nya rapporter, webbnyheter och ett välfyllt kalendarium visar på CAN:s omfattande verksamhet.

Rapporter och metodutveckling

Under 2023 har CAN:s fyra årligen återkommande datainsamlingar genomförts:

- CAN:s ANDTS-index, som följer utvecklingen av kommunernas ANDTS-förebyggande arbete. Nytt för 2023 var att indexet utökades med mått gällande spel om pengar.
- CAN:s nationella skolundersökning i årskurs 9 och andra året på gymnasiet. 2023 genomfördes den med en extra modul om fysisk aktivitet. Parallellt genomfördes också fem regionala uppdragsundersökningar.
- CAN:s rapporteringssystem om droger (CRD), där bland annat gatupriser på narkotikapriser följs.
- Monitormätningarna, som följer anskaffningsvolymerna och konsumtionsvanor för alkohol respektive tobaks- och nikotinprodukter.

En ny årlig datainsamling permanentades i form av "CAN:s Kommandatabas". Den bygger på olika externa datakällor och syftar till att ge sociodemografisk information på läns- och kommunnivå från år 2000. Databasen kan användas som underlag i olika arbeten, bland annat i kombination med de data som regelbundet samlas in av CAN.

Under året har åtta CAN-rapporter, fem skoluppsdragsrapporter, en CAN-fokusrapport och två CAN-kortfakta släppts. Dessa publikationer är primärt baserade på datainsamlingarna ovan. Rapporten Utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak var dock baserad på Vanor och konsekvenser-data från 2021, liksom fokusrapporten Spel om pengar bland vuxna, medan Norsk gränshandel med alkohol i Sverige 2016–2022 primärt byggde på data som levererats av Systembolaget.

Rapporten Tobaks- och nikotinutvecklingen i Sverige 2023 är ett översiktsarbete som bygger på ett flertal olika källor och syftar till att ge en bred bild av konsumtions- och skadeutvecklingen. Publikationen bygger på ett antal externa och interna källor, bland annat specialbearbetningar av Monitormätningarna.

Den internationella skolundersökningen ESPAD genomförs vart 4:e år och nästa insamling sker våren 2024, vilket gjort att olika förberedelser genomförts under 2023. Ett relativt omfattande arbete har varit att, inom ramen för en beställning från Folkhälsomyndigheten, leverera speciella bearbetningar av historiska skolundersökningsdata till deras ANDTS-uppföljningsarbete för ANDTS-strategins mål 3, inklusive en fördjupning om ungas användning av nikotinprodukter.

CAN fick under året även ett uppdrag från Systembolaget att utvärdera deras satsning på att öka exponeringen av miljövänliga förpackningar, främst mindre boxviner. Detta försök skedde i åtta testbutiker under perioden april-september 2023 och i utvärdering jämfördes dessa mot ett antal kontrollbutiker. Rapporten var färdig i november 2023 och planeras att ges ut som CAN-rapport under 2024.

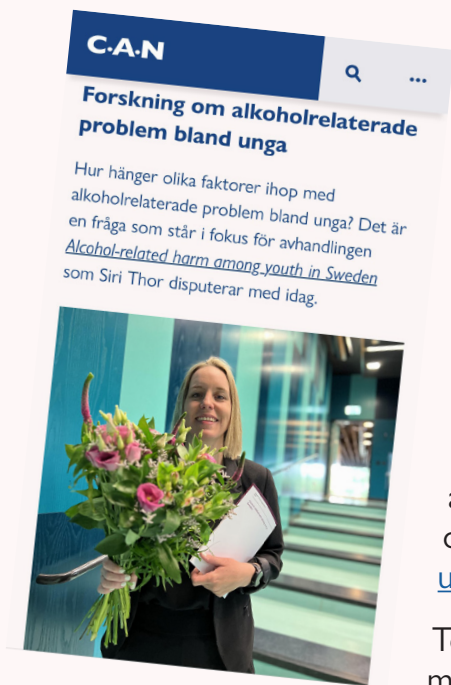

Forskning på CAN

Sedan 2013 har CAN en utökad samverkan med forskare som har resulterat i ett nära samarbete med Karolinska Institutet. Vi samarbetar även med andra lärosäten, bland annat Stockholms universitet. Ett flertal forskare och doktorander bedriver idag studier på CAN:s datakällor. De forskare och doktorander som har anställning hos CAN bidrar även till kunskapsspridningen genom att medverka i våra utbildningsinsatser.

Forskningsteman på CAN är:

- Ungdomar
- Socioekonomiska skillnader
- Anhörigproblematik
- Politik och prevention
- Spelande om pengar och spelproblem

Den 26 maj 2023 disputerade Siri Thor med sin avhandling Alcohol related harm among youth in Sweden. Läs mer om Siris avhandling här: [Forskning om alkoholrelaterade problem bland unga - CAN](#)

Den 9 juni 2023 disputerade Isabella Gripe med sin avhandling Cannabis use in adolescence: Studies of trends, correlates, and adverse mental health consequences. Läs mer om Isabellas avhandling här: [Forskning om ungas cannabisanvändning - CAN](#)

Totalt har dessutom tolv artiklar författade av medlemmar i CAN:s forskargrupp som leds av Mats Ramstedt publicerats i olika vetenskapliga tidskrifter under året. Artiklarna är baserade på CAN:s material och/ eller med väsentliga bidrag från CAN:s medarbetare som medförfattare.

Forskningen på CAN bidrar till att:

- Öka förståelsen för utvecklingen inom ANDT-området genom fördjupade analyser av CAN:s data
- Stärka CAN:s position som nationellt kompetenscenter inom ANDTS-området
- Öka möjligheten för CAN att få kvalificerade uppdrag där beställaren förutsätter forskningskompetens

PRESSMEDDELANDE

CAN:s Erica Sundin tilldelas pris för sin forskning

Systembolagets Juniora Pris 2023 har tilldelats Erica Sundin som är utredare med forskningskompetens hos CAN och forskare vid Karolinska Institutet. [Hon disputerade 2022 med sin avhandling "Harm from others' drinking"](#).

– Det känns jättekul att just jag får stipendiet, men framför allt är jag oerhört glad att det här forskningsområdet – hur anhöriga påverkas av andras bruk – får uppmärksamhet, säger en leende Erica Sundin.

– Min forskning handlar om hur man påverkas av andras drickande, till exempel om man har en närstående som dricker för mycket och vilka konsekvenser det har, säger Erica Sundin.

Forskningskommunikation

Idag är forskningen en viktig del av verksamheten på CAN. Ett utvecklingsarbete har genomförts i samverkan mellan forskarna och kommunikationsfunktionen. Resultatet är att en ökande andel av CAN:s nyheter utgörs av information om forskningsprojekt. Exempelvis har nya publicerade vetenskapliga artiklar presenterats på webb och i sociala medier.

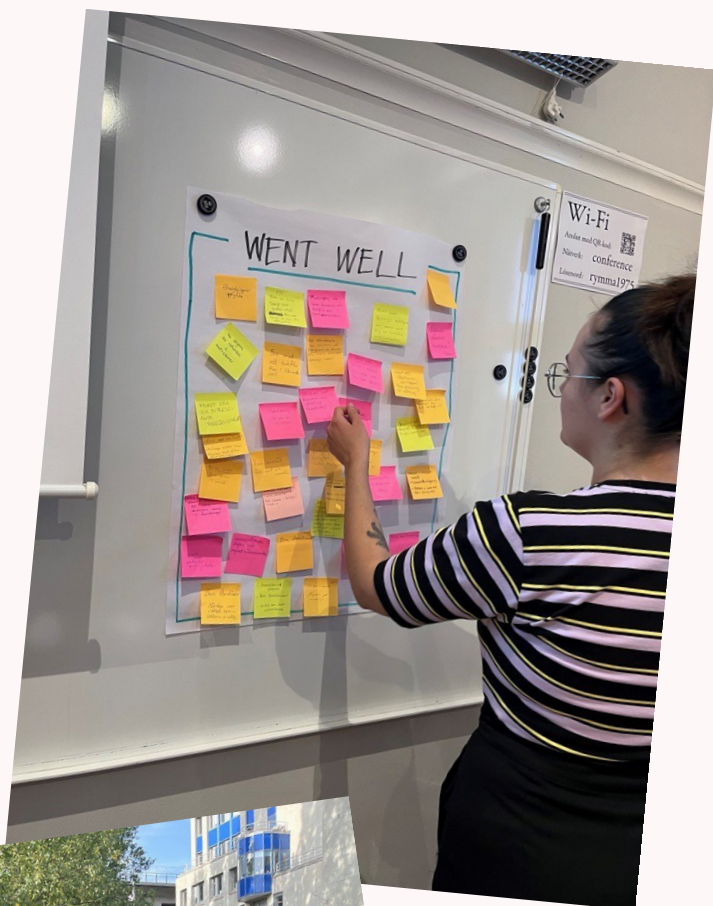

Kompetensutveckling

Som ett led i att fortsätta att arbeta med de områden som identifierades i vårt arbete med Trygghetsrådet har vi under 2023 satsat mycket på gemensam kompetensutveckling för hela personalgruppen. Följande utbildningsinsatser har genomförts under 2023:

- Utbildning i talare på scen (7 medarbetare från KoS, Admin och AoM)
- Utbildning i digital presentationsteknik (3 medarbetare från AoM)
- Utbildning i Office 365 (samtliga medarbetare, totalt 8 moduler, 4 hösten 2023, 4 våren 2024)
- HLR-utbildning (samtliga medarbetare)
- Brandutbildning (samtliga medarbetare)
- Utbildning i verktyget Clipsk (4 medarbetare från KoS)
- Chefsutbildning för Ledningsgruppen (samtliga chefer)
- Förebygg.nu (4 medarbetare deltog som kompetensutveckling, 6 medarbetare deltog som föreläsare)

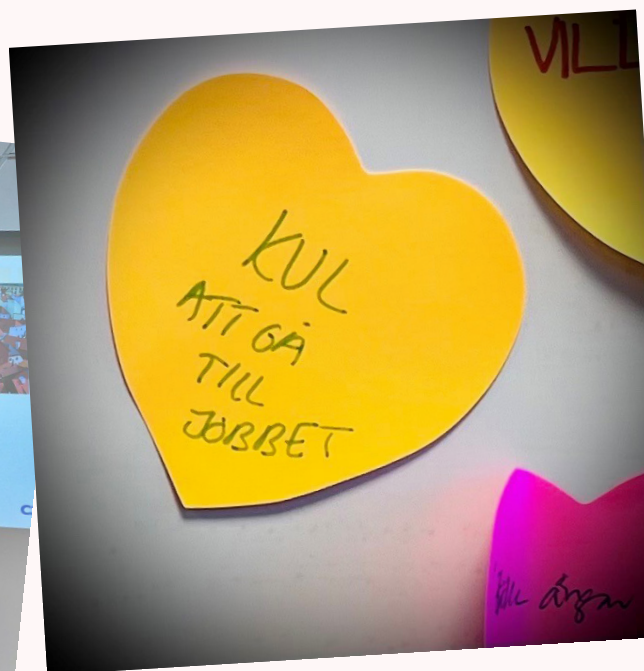

Fika med kunskap

Ett koncept som utvecklades under 2022 och som vi fortsatt med under 2023 är Fika med kunskap. Det innebär att någon/några medarbetare håller en kort presentation kring ett pågående arbete. Syftet är att öka kunskapen hos alla kring pågående projekt/ arbeten.

Under 2023 har vi haft Fika med kunskap kring följande områden:

- Alkohol och graviditet
- Modell för kunskapsspridning kopplat till Snabbguiden/EDPQS
- CAN:s kommundatabas
- Fördelar/nackdelar med att inkludera brottsindikatorer i KULA
- Smartphonegenerationen ur ett folkhälso-perspektiv

C.A.N